

skupin vůči některým velkým zvířatům je dokonce i ve Švédsku či Norsku, Švýcarsku nebo Británii patrně ještě nesmířitelnější než u nás. Nemluvě o středomořském zvyku střílet po všem, co má peří. Něco takového u nás už dávno nemusíme řešit.

Co považujete za klíčový problém ochrany přírody a krajiny u nás?
Najít řešení, jak pečovat o přírodu, která není chráněná. Máme už plus minus slušnou druhovou ochranu – i na tu novelizaci vyhlášky jednou dojde – a docela dobrou síť chráněných území, postupně se vylepšuje i management. Sice je tu ještě práce jako na kostele, ale ledacos jsme dokázali a postupně se učíme dělat to lépe a lépe. A samozřejmě se na to soustředujeme, protože pokud úkol zněl podpořit biodiverzitu, tady bývá nejlepší poměr cena/výkon. Jenomže pokud chceme získat lidi pro ochranu přírody, je důležité pečovat nejen o přírodu tam, kde jí je nejvíc – a kam za ní chodíme my, kteří se jí věnujeme – ale také na místech, kde se s ní nejvíce setkávají běžní lidé.

Takže jde o zemědělskou krajinu a lesy?
Také, ale nejenom. Myslím, že velký úkol příštích let bude nadchnout lidi pro biodiverzitu ve městech. Bydlí v nich většina populace, takže je to asi nejlepší cesta, jak kontakt s přírodou a nadšení pro ni učinit součástí našich každodenních životů. Ve světě teď vznikají hodně pozoruhodné projekty, které se právě o toto snaží, třeba Give Nature a Home, výborový program Královské společnosti pro ochranu ptáků v Británii. Nebo The Nature Conservancy, největší světová organizace na ochranu přírody, která právě spustila velkou iniciativu v pěti amerických metropolích.

Rozšířím to na celou Evropu. Klíčový celoevropský problém ochrany přírody a krajiny?
Evropská ochrana přírody se prozatím soustředila na ochranu evropské přírody. K tomu jsme nějak – poněkud penězi a radou – pomáhali pečovat o divočinu v jiných částech světa. Postupně ale začínáme rozumět, že Evropa má také obrovský nepřímý vliv na biodiverzitu kvůli své spotřebě komodit. Hodně se mluví o palmovém oleji. Ale vezmeme také třeba krmiva. Plantáže krmné sóji na export jsou hlavní příčinou, proč rapidně mizí jihoamerická savana

cerrado, jedno z horkých míst druhové rozmanitosti. K vypěstování sóji, kterou importují české velkochovy hospodářských zvířat, je potřeba ekvivalent poloviny Zlínského kraje.

Dá se s tím vůbec něco dělat?
Asi první velký krok byl FLEGT – unijní program, který má eliminovat dovoz ilegálně vytěženého dřeva do Evropy. Pro řadu vesměs tropických zemí je to masivní problém. A teď se o konsekvencích evropského dovozu také dost diskutuje při přípravách chystaného legislativního balíčku, který by měl snižovat plýtvání surovinami.

Mezi ochránci přírody se teď hodně mluví o revizi evropských směrnic na ochranu přírody, na jejich obranu se během několika týdnů podařilo získat přes půl milionu podpisů.
Natura 2000 by se určitě dala vylepšit. Nicméně vcelku je zavedená a úspěšná. Přitom diskuse o otevření obou směrnic příliš očividně kráčí ke škrtům. Což by po šestatřiceti letech práce byl velký krok nazpátek. Proto mě dost nadchlo, kolik lidí se rozhodlo legislativu hájit. Mimochodem, byl to největší počet účastníků jakéhokoli připomínkovacího řízení v historii Evropské unie.

Může být podle vás cestou pro lepší ochranu přírody oceňování ekosystémových služeb?
Empirická psychologická data potvrzují, co tak nějak intuitivně asi všichni tušíme. Většina lidí chce přírodu chránit proto, že se jim líbí a mají z ní radost. Ne kvůli své peněžence. Ekosystémové služby jsou nicméně hodně důležité kvůli oblastem života, kde bývá zvykem uvažovat chladně racionálně, nebo si to aspoň myslet – státní správě, ekonomice, částečně i politice. Má to ale háček. Argumentace ekosystémovými službami ponejvíce poukazuje na veřejné statky, které slouží nám všem společně: ochranu před povodněmi, zdroje léčiv, turistiku. Jenomže většinu ekonomických rozhodnutí nedělá stát nebo obce, nýbrž soukromé podniky. Mám teď docela zkušenost z diskusí s firmami. Byznysmeni většinou rozumí, jak a proč jsou veřejné statky důležité. Ale v rozhodnutích, která oni sami ve své firmě dělají, se řídí pouze svým vlastním finančním prospěchem. Nemůžou a nebudou dělat ztrátové investice, i kdyby byly společensky

sebeužitečnější. Takže pokud mají pečovat o přírodu, potřebujeme to zaonačit tak, aby se vyplácela nejen nám všem, ale především té jedné konkrétní firmě. A ve světě už jsou docela zajímavé projekty, kde se to začíná dařit.

Na co by se podle vás – jako člena Rady AOPK ČR – měla Agentura soustředit?
Agentura má před sebou stejný úkol jako my všichni v české ochraně přírody. Naučit se o své práci uvažovat jako o veřejné službě. A také ji tak představovat. Přijde mi, že se o to posledních několik let viditelně snaží. V Agentuře vznikly hodně zajímavé iniciativy, které lidem otevírají krajinu, zvou je do ní a pro-vádějí je po ní.

A na závěr. Kterou krajinou se nejraději pohybujete?
Několik let jsem teď bydlel v Brně, a když vám to najednou trvá veřejnou dopravou půl hodiny na Pouzdřanskou step, hodinu na Pálavu a do Lednice, dvě hodiny do Podyjí nebo na Čertoryje, život získá nové rozměry, jaké my Pražáci úplně neznáme. Nicméně popravdě řečeno nemám žádného favorita, ke kterému bych se upínal. A myslím, že nejsem sám.

Vojtěch Kotecký (1974) pracuje jako analytik v pražském institutu Glopolis, kde se zabývá environmentální politikou, zejména v kontextu energetiky a zemědělství. Více než dvacet let pracoval v Hnutí DUHA, jehož byl v letech 2004–2014 programovým ředitelem. Je autorem nebo spoluautorem desítek studií a publikací na různá environmentální témata. Pravidelně přispívá do českých deníků i jiných médií. Deset let působil jako člen Rady vlády pro udržitelný rozvoj, je členem Rady Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. Byl také předsedou Friends of the Earth Europe, evropské části největší světové federace environmentálních organizací. V roce 2007 obdržel Cenu ministra životního prostředí „za významný přínos prosazování věcnosti a odbornosti do veřejné debaty o ochraně životního prostředí“. Vystudoval systematickou biologii a ekologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy a doktorský kurs environmentálních studií v Centru pro otázky životního prostředí UK.

Ochrana mořských želv v Kostarice

Adéla Běláčková

Jak vyplývá ze zápisů kronikářů a objevitelů, když Kryštof Kolumbus roku 1502 jako první přistál u pobřeží Kostariky, byly vody Karibského moře mořskými želvami doslova posety. Lov těchto pozoruhodných plazů a konzumace jejich vajec byly zcela jistě od pradávna nedílnou součástí obživy místních

obyvatel. K intenzivnímu lovu, v jehož důsledku početnost želvích populací postupně klesala, začalo docházet na počátku 19. století. V tomto období zakládali lovci mořských želv na pobřeží Karibského moře nové osady, které vzkvétaly právě na základě obchodu s želvími produkty.

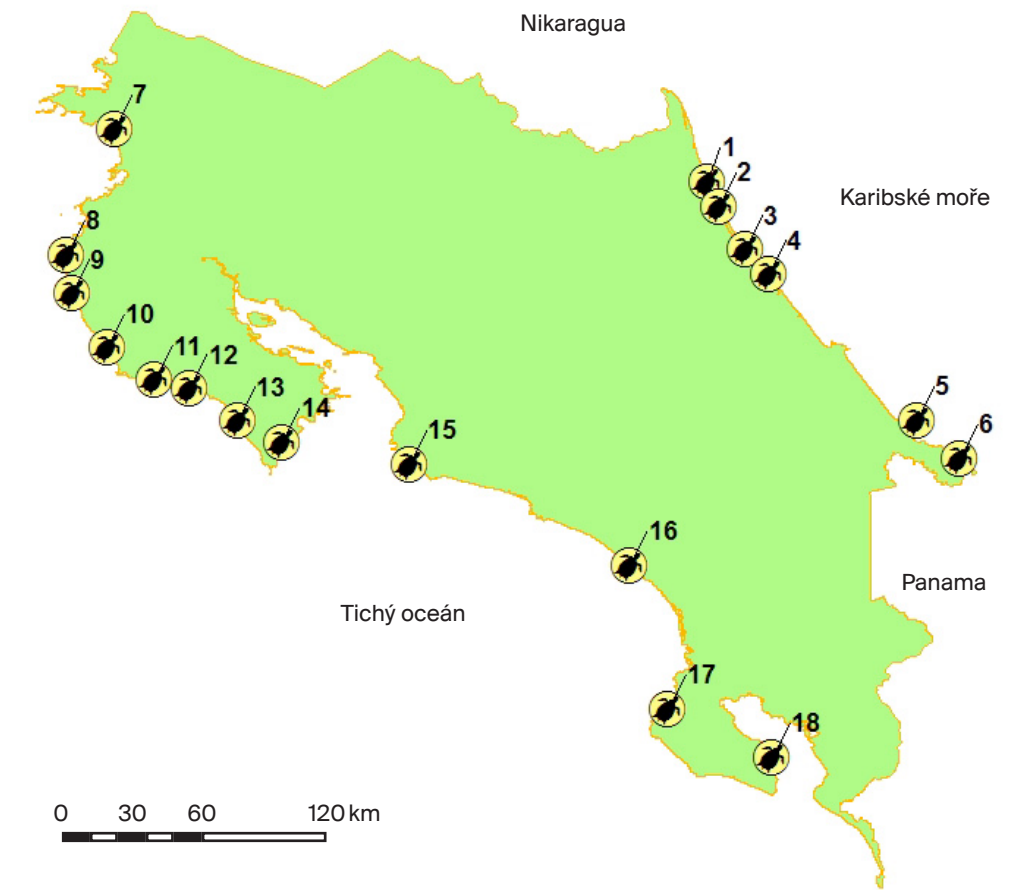

Mládě karety zelenavé (*Lepidochelys olivacea*) na cestě do oceánu. Fota: Adéla Běláčková

Proč jsou mořské želvy ohrožené vyhubením?

V současné době žije na Zemi sedm druhů mořských želv, z toho v Kostarice vyvádí mláďata pět z nich: kareta obecná (*Caretta caretta*), kareta pravá (*Eretmochely imbricata*), kareta obrovská (*Chelonia mydas*), kareta zelenavá (*Lepidochelys olivacea*) a kožatka velká (*Dermochelys coriacea*). Všechny tyto druhy jsou v Červeném seznamu IUCN zařazeny do kategorií kriticky ohrožený, silně ohrožený nebo zranitelný. Celosvětově lze za hlavní důvody jejich ohrožení označit zejména obchod s želvími vejci a masem, lov pro krunýř, ztrátu vhodných míst k rozmnožování v důsledku odstranění vegetace a výstavby turistických letovisek. V neposlední řadě dochází také k nežádoucímu neúmyslnému odchytu (*bycatch*) mořských želv při lovu krevet a ryb pomocí vlečných sítí. Mezi rizikové vlivy patří i působení vysokých teplot v průběhu inkubace snůšky vajec, které může zapříčinit nízkou úspěšnost líhnutí.

Záchranné a výzkumné projekty mořských želv v Kostarice

Autor: Adéla Běláčková © 2015

Ochrana želv v Kostarice stojí na pevných legislativních základech

První legislativní úprava týkající se regulace sběru želvích vajec v Kostarice byla zapracována do zákona č. 190 z roku 1948, který v této středoamerické zemi upravoval rybolov. Zmiňovanou právní normou byl obchod s želvími vejci zakázán – stejně jako ničení jejich hnízd. V roce 1970 byla v kostarickém zákonodárství zakotvena obecná ochrana volně žijících druhů, která přinesla absolutní zákaz obchodu s kůží, masem, kostmi, peřím a vejci všech volně žijících živočichů. Potřeba jednoznačné a přísnější ochrany vedla v roce 2002 ke vzniku speciálního zákona č. 8325 o zakazu obchodu s mořskými želvami a produkty z nich. Za zabíjení, lov nebo obchod s mořskými želvami hrozí dotyčnému trest odnětí svobody v rozsahu od jednoho do tří let. Tomu, kdo prodává želví produkty včetně vajec, lze udělit trest odnětí svobody od tří měsíců do dvou let. V oblasti rybolovu zákon nařizuje

používání sítí s TED (Turtle Excluder Device), jež umožňují želvám, které v sítích uvíznou, opět bezpečně vyplavat ven.

Současná zákonná úprava je zcela jistě odrazem dlouholeté ochrany mořských želv v Kostarice. V této souvislosti je nezbytné vyzdvihnout význam Archieho Carra, který se stal zakladatelem systematického výzkumu mořských želv v Kostarice a ve světě vůbec. Archie Carr započal v 60. letech 20. století s výzkumem v oblasti Tortuguera, největšího hnízdiště karety obrovské v Atlantském oceánu. Byl to právě on, kdo upozorňoval na rostoucí mezinárodní poptávku po želvím mase, kterou místní populace mořských želv mohla jen stěží dlouhodobě ustát. V 70. letech se po vzoru Tortuguera výzkumné a ochrannářské aktivity rozšířily i do Tichého oceánu, jmenovitě do oblastí Playa Nancite a Ostional. Pláž Ostional představuje důležité hnízdiště karety zelenavé a je zajímavá dosud ne zcela objasněným jevem ve španělštině nazývaným

Název projektu – Organizace

1. Parque Nacional Tortuguero – Caribbean Conservation Corporation (CCC)
2. Parismina – Salvemos las Tortugas de Parismina (ASTOP)
3. Pacuare – Latin American Sea Turtles (LAST)
4. Pacuare – La Tortuga Feliz
5. Parque Nacional Cahuita – Latin American Sea Turtles (LAST)
6. Gandoca – Manzanillo Wildlife Refuge – ANAI
7. Playa Naranjo – Parque Nacional Santa Rosa
8. Playa Grande – Parque Nacional Marino las Baulas
9. Punta Pargos – Sea Turtles Forever
10. Playa Ostional – Ostional Wildlife Refuge
11. Playa Buena Vista – ASVO
12. Playa Camaronal – Camaronal Wildlife Refuge
13. Pretoma Beach Project – Pretoma
14. Playa Montezuma
15. Playa Hermosa – Refugio Nacional Playa Hermosa – Punta Mala
16. Playa Matapalo – ASVO
17. Drake Beach – Corcovado Foundation
18. Osa Program – Latin American Sea Turtles (LAST)

Snůšky želvích vajec přenesené do hlídané, oplocené části pláže. Zde jsou v bezpečí před zloději i predátory.

arribada. V průběhu jedné arribady připlouvají do části pláže dlouhé zhruba 800 m naklást vejce desetitisíce samic současně. Obdobný nájezd trvá 3 až 10 dní a opakuje se pravidelně každý měsíc v průběhu celého roku.

Oblast Ostional je ovšem od roku 1987 držitelem výjimky ze zákazu sběru želvích vajec a obchodu s nimi. Jelikož sběr vajec představoval pro místní komunitu tradiční způsob obživy, kterého se nechtěla vzdát, podařilo se jí na základě výzkumem podložených argumentů prosadit tuto výjimku. Hlavním důvodem pro povolení sběru vajec se stala skutečnost, že úspěšnost líhnutí je v souvislosti s vysokou hnízdní aktivitou velice nízká, což znamená, že ve skutečnosti dochází ke ztrátě většiny snůšek.

Sběr a distribuce vajec na trh v pytlích nesoucích označení původu organizuje jako nositel výjimky komunitou zřízená *Asociación de Desarrollo Integral de Ostional*. Samotný sběr lze v období dešťů (červen až listopad) provádět pouze v průběhu prvních 36 hodin od začátku *arribady*. V období sucha (prosinec až květen) není sběr nikterak omezen, a to s ohledem na prakticky nulovou úspěšnost líhnutí v důsledku mimořádně vysokých teplot

písku. Povolení obchodu s vejci z Ostional část ochránců přírody kritizuje. Jeho legalizací se totiž otevírá vnitřní trh s želvími vejci jako takový, a nelze tedy vyloučit, že na něj budou pronikat také vejce z nelegálních zdrojů.

Želví vejce: střet zájmů mezi ochránci přírody a drogovými gangy

Přestože je sběr želvích vajec všude jinde v Kostarice zákonem zakázaný, v praxi k němu dochází neustále, a to i v chráněných územích, jako je například národní park Tortuguero. Praktickou ochranu mořských želv zajišťují zejména neziskové organizace, působící vždy přímo na konkrétní pláži. V současné době existuje v Kostarice přibližně dvacet různých projektů zaměřených na péči o želví snůšky. V oblasti Karibského moře dochází k napojení ilegálního obchodu s želvími vejci na obchod s drogami, což představuje pro neziskové organizace určitá bezpečnostní rizika. Na konci května 2013 byl v průběhu noční hlídky unesen Jairo Mora Sandoval z organizace WIDECAST-LAST: druhý den jej našli na pláži mrtvého. Jairo ve sdělovacích prostředcích upozorňoval na vykrádání hnízd kožatky velké a na působení drogových mafií na pláži Moín, jižně od Pacuare.

Součástí práce ochránců je informování o nutnosti ochrany mořských želv a získávání podpory místních obyvatel.

Pobřeží Tichého oceánu je z pohledu bezpečnosti klidnější. Mezi ochránáři a zloději zde platí nepsané pravidlo: kdo dřív přijde, stává se vlastníkem snůšky. Realita nočního hlídkování pláže se záhy mění z idealistické představy o poklidném pozorování rituálu kladení vajec v závod napříč pláží s rukama plnými tašek s želvími vejci.

Pláž Buena Vista a její význam pro záchranu mořských želv

Jedním z projektů na ochranu mořských želv je projekt neziskové organizace ASVO (*Asociación de Voluntarios para el Servicio en Áreas Protegidas de Costa Rica*), který se nachází na pláži Buena Vista na tichomořském pobřeží. Pláž leží na poloostrově Nicoya, ve vzdálenosti pěti kilometrů od surfařského městečka Samara a asi 30 km jižně od Ostional. Jedná se o významné hnízdiště karety zelenavé, mezi mořskými želvami relativně menšího druhu (délka krunýře okolo 65 cm), která na něm v průběhu jedné sezóny naklade až 600 snůšek. Na pláži vyvádějí mláďata také další tři druhy mořských želv, jejich hnízdní aktivita je ovšem poměrně nízká. Mezi typické predátory želvích vajec patří mýval severní (*Procyon lotor*) a krab bělostný (*Ocypode quadrata*).

Pohled na pláž Buena Vista se stopou po karetě zelenavé, jejíž hnízdo bylo přeneseno do chráněné části pláže.

Nedaleko pláže Buena Vista se zachovaly staré mangrovové porosty.

Ve vegetačním pokryvu pláže Buena Vista a okolí převládají porosty druhotné sukcese, které vznikly v důsledku odlesnění za účelem rozšíření pastvy. Prostupují je druhy planě rostoucích rostlin typické pro tichomořské pobřeží. V těsné

blízkosti pláže se nachází původní, v současnosti stále vzácnější mangrovový porost. Z tamějších typických stromů jmenujme alespoň vlnovec pětimužný (*Ceiba petandra*), z mangrovníků kupř. kořenovník obecný (*Rhizophora mangle*).

Buena Vista nepatří mezi chráněná území. Její výhodou ovšem zůstává částečná izolovanost od pevniny řekou Buena Vista, která tvoří v závislosti na výšce přílivu a odlivu určitou bariéru proti přívalu turistů a částečně i proti nelegálním sběračům vajec. ASVO působí na Buena Vistě od roku 2005. Uprostřed pláže byl v přiměřené vzdálenosti od pobřeží zřízen tábor poskytující základní zázemí pro práci ochránců přírody. Délka pláže činí zhruba 2 km a je rozdělena dřevěnými sloupy do 18 úseků o délce 100 m. V průběhu noci se uskutečňují dvě přibližně tříhodinové noční hlídky a za svítání jedna kontrolní obchůzka. Samice karety zelenavé vystupují v nočních hodinách z oceánu na pevninu. Pokud shledají podmínky vhodné pro hnízdění, pomocí zadních končetin vydlabou do písku komůrku, do níž nakladou kolem stovky kulatých, kožovitých vajec. Hloubka hnízda dosahuje u zmiňovaného druhu okolo 45 cm, což zajišťuje hnízdu poměrně stabilní vlhkostní i teplotní podmínky, které jsou nezbytné pro úspěšnou inkubaci vajec. Po dokončení kladení samice hnízdo dobře utěsní okolním pískem a náležitě zamaskuje. Celý proces trvá karetě zelenavé přibližně 30 minut. Tím její mateřská úloha končí. Veškerá další péče o potomstvo nově přechází na ochránáře.

Do hry vstupují ochránci přírody

S ohledem na poměrně častý tlak ze strany ilegálních sběračů jsou všechny snůšky z pláže přenášeny do bezpečné, oplocené části. Pro každou je v ní vymezen prostor metr čtvereční: v něm jsou vejce uložena do písku obdobným způsobem jako v původním hnízdě. Inkubace hnízda trvá od 45 do 50 dní. K líhnutí želvích mláďat dochází skupinově, nejčastěji v nočních nebo časných ranních hodinách. Želví mláďata jsou krátce po vylíhnutí vypuštěna pokud možno na stejném místě, kde byla nalezena původní snůška vajec. Instinktivně pospíchají směrem k nejsvětlejšímu horizontu, kterým je přirozeně oceán. Mláďata, která se dožijí dospělosti, se zcela jistě jednoho dne do blízkosti Buena Visty vrátí, aby se zde pářila. Samice budou klást vejce na stejném pobřeží, kde se samy narodily, a dost možná i na stejné pláži.

Ochrana přírody

ročník 70 číslo 4 2015

Kulérová příloha

Zprávy / Aktuality / Oznámení

CITES, lov a ochrana přírody: jak to jde dohromady?

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR pořádá jako vědecký orgán CITES za podpory Ministerstva životního prostředí od roku 2010 pravidelné semináře, zaměřené na nejrůznější otázky související s naplňováním Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) v České republice. Zúčastňují se jich nejen zaměstnanci státní ochrany přírody, kteří se uvedenou problematikou zabývají, ale i pracovníci botanických a zoologických zahrad, Státní veterinární správy a akademických pracovišť. Ve dnech 10.–11. června 2015 se v Bohuslavicích u Telče uskutečnil v pořadí již 6. ročník akce, tentokrát pod názvem *Lovem k ochraně?*, který se zaměřil na vztah mezi lovem a ochranou přírody.

Zájem o seminář o lovu a ochraně přírody předčil očekávání pořadatelů. Foto: Jana Hrdá

Odstřel lvího samce ve volné přírodě ve východoafrické Tanzanii přijde zájemce až na 1,9 miliónu Kč, tedy desetkrát více než nejlevnější zabítí této šelmy při předstíraném lovu v oploceném prostoru v JAR. Foto: Jan Plesník

V úvodu semináře seznámila S. Ucová (AOPK ČR) účastníky s cíli akce a připomněla, že CITES reguluje vývoz a dovoz některých druhů a poddruhů volně žijících živočichů, kteří jsou předmětem lovu, a výrobků z nich. Na ni navázal J. Plesník ze stejného pracoviště, který představil hlavní typy lovu a zmínil jejich výhody i úskalí z hlediska ochrany přírody. Biologickými, společenskými a historickými aspekty lovu v průběhu vývoje člověka se zabýval J. Robovský z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Připomněl mj. nepopiratelný význam lovu pro rozšiřování muzejních sbírek, a tím i pro poznání fauny, stejně jako skutečnost, že se z některých

původně zanícených lovců postupně stali přesvědčení ochránci přírody. Ekonom M. Zámečník na příkladech ukázal, že trofejní lov může za určitých podmínek působit jako účinný stimul ochrany ohrožených druhů a jejich prostředí. Vyzdvihl v této souvislosti lovecká území (*conservancies*) v Namibii, která nespravuje stát, ale místní komunity, jež jsou také vlastníky zvířat na nich žijících. O právní úpravě dovozu, vývozu a nakládání s loveckými trofejemi exemplářů, na něž se vztahuje CITES, referoval O. Klouček (MŽP). Zároveň účastníkům představil údaje o dovozu loveckých trofejí do ČR v letech 2010–2014.